

Interventie

Coach je kind

Samenvatting

Doelgroep

Coach je kind richt zich op laagopgeleide ouders van Turkse en Ma-rokkaanse afkomst die één of meerdere kinderen hebben in de leef-tijd van 0-23 jaar en die opvoedonmacht en/of -onzekerheid ervaren.

Doel

Het hoofddoel is een positieve sociaal-emotionele ontwikkeling en verminderd probleemgedrag bij kinderen, door versterking van op-voedvaardigheden en zelfvertrouwen bij ouders.

Aanpak

Coach je kind is een vorm van opvoedondersteuning aan huis, die per gezin 24 coachingsmomenten omvat en afhankelijk van de gekozen intensiteit een half tot een heel jaar duurt. Na een aanloopfase van signalering en aanmelding bestaat het coachingstraject bij elk gezin uit de volgende fasen:

1. Verkenning
2. Coaching A: bewustwording en empowerment
3. Coaching B: opvoedvaardigheden
4. Afsluiting en evaluatie
5. Nazorg en monitoring

1. Verkenning impliceert het erkennen en herkennen van de situatie en geschiedenis van de situatie in het gezin en het leven van de ouders.

Een gezinscoach met dezelfde cultuur- en taalachtergrond als de ouders ondersteunt de ouders vraaggericht en coachend. Ouders worden gestimuleerd en geholpen om zich bewust te worden van hun eigen geschiedenis, opvattingen, wensen en gedrag. De wensen en pro-bleemdefinitie van de ouders zijn leidend, niet die van eventuele aanmelders. Ouders bepalen, zelf de doelen van de opvoedonder-steuning, mits deze vallen onder het hoofddoel van Coach je kind.

2. In coachingsfase A ligt de nadruk op de situatie van de ouders zelf. Empowerment is een kernelement, hetgeen betekent dat het accent ligt op bewustwording en het heft in eigen hand nemen. Aan het eind van deze fase wordt met de ouders geëvalueerd of men goed op koers ligt.

3. In coachingsfase B wordt nadrukkelijker gewerkt aan hun rol als opvoeder.

4. Aan het eind van coachingsfase B wordt met ouders bekeken in hoeverre de doelen zijn behaald, en of het zelfvertrouwen en de op-voedcompetenties zodanig zijn ontwikkeld dat men op eigen kracht verder kan.

5. Vervolgens wordt nog drie maanden telefonisch contact gehouden met de ouders (nazorg en monitoring).

Als in fase 4 of 5 blijkt dat verdere ondersteuning nodig is, vindt doorverwijzing plaats of advisering voor vervolg.

Materiaal

Er is een tweedelige methodiekhandleiding. Deel 1, 'Coach je kind, methodiekbeschrijving' is bedoeld voor uitvoerenden en behandelt stap voor stap de uitvoering van Coach je kind (Aarts, W. Marinissen, H. Mahdi-el Yakoubi, E., Salama, E., & Stevens, G. (2013).

Deel 2, 'Coach je kind, theoretische onderbouwing' behandelt de theoretische achtergronden van de problematiek en beargumenteert theoretisch de effectiviteit van de methodiek (Distelbrink M., Pels, T., Tan, S., & Aarts, W. (2013).

Onderbouwing

Coach je kind richt zich op het bevorderen van een positieve sociaal-emotionele ontwikkeling en vermindering van

probleemgedrag bij kinderen door versterking van beschermende factoren als zelfvertrouwen en opvoedvaardigheden bij ouders. De methode maakt ouders op laag-drempelige wijze bewust van hun opvoedtaak en de Nederlandse opvoedverwachtingen en biedt hen in de begeleiding herkenning en erkenning voor hun culturele en migrantenachtergrond.

Onderzoek

Er is een procesevaluatie (Versteegen en van der Vegt, 2009) gedaan van de eerste pilotfase (2007-2008). De ondervraagde ouders en de coaches rapporteerden verbeteringen in het gezinsfunctioneren en de opvoeding. Onderzoekers spreken op basis hiervan en dankzij de geringe uitval van ouders over een 'good practice'. Aanbevolen werd het betrekken van vaders te behouden in de verdere uitvoering van de methodiek, en de samenwerking en afstemming met en tussen gezin en school te versterken.

Daarna is een tevredenheid- en effectmeting (van Rijn, 2011) uitgevoerd over de coaching van gezinnen in 2010. In dit onderzoek rapporteren ouders een vermindering van opvoedonmacht en -onzekerheid. Ruim 80% van de ouders meldt verbetering van door hen zelf gekozen opvoedvaardigheden, twee derde kent en begrijpt de Nederlandse opvoedverwachtingen beter en bijna twee derde heeft meer zelfvertrouwen als opvoeder.

Erkenning

Erkend door

Deelcommissie jeugdzorg en psychosociale/pedagogische preventie d.d 11-12-2015

Oordeel: Goed onderbouwd

Toelichting:

Coach je kind is een degelijke interventie voor een moeilijk te bereiken doelgroep. Er wordt goed aangesloten bij de ouders en het is sterk dat ook de vaders worden betrokken.

1. Probleemomschrijving

1.1 Probleem

Coach je kind richt zich op emotionele en gedragsproblemen van jeugdigen als gevolg van opvoedonmacht en -onzekerheid onder laagopgeleide ouders van Turkse en Marokkaanse afkomst.

De opvoedproblematiek in de doelgroep van Coach je kind is expliciet gerelateerd aan de positie als migrant. Meer dan autochtone gezinnen moeten migrantengezinnen eigen waarden en die van de omgeving met elkaar in overeenstemming weten te brengen, en hebben ouders extra vaardigheden nodig om hun kinderen te begeleiden in de voor hen deels onbekende omgeving (Pels, Distelbrink & Postma, 2009; Tan, Bekkema & Öry, 2008).

Dit geldt het meest voor migrantenouders met weinig opleiding. De afstand die zij moeten overbruggen in termen van opvoedgedrag, waarden en kennis is het grootst. Veel van deze ouders hebben een auto-ritaire opvoedstijl en weten niet goed hoe de omslag te maken naar de meer in Nederland dominante manier van opvoeden, waarbij autoritatie-ve controle, overleg en responsieve ondersteuning centraal staan. Ze zien hiervan wel elementen om zich heen, maar weten niet hoe deze toe te passen. Hoger geschoolde ouders weten deze omslag vaak gemakkelijker te maken en een geslaagde combinatie te maken tussen eigen waarden en die van de omgeving. Laaggeschoolde migrantenouders zijn ook het minst gewend te reflecteren op de eigen opvoeding. Dit terwijl ze vaak wel een gevoel van onmacht voelen, en weinig verbinding met de Nederlandse samenleving (ibid.).

Dit heeft gevolgen voor de begeleiding die ze hun kinderen kunnen geven. Bovendien is de afstand tot voorzieningen bij deze groep het grootst. Ouders met weinig opleiding maken weinig gebruik van formele opvoedsteun (de afstand tot die voorzieningen is groot) en zijn wan-trouwend (zie ook Van den Broek, Kleijnen & Keuzenkamp, 2010). Turkse en Marokkaanse (en ook andere islamitische) ouders met weinig opleiding kampen daarnaast relatief veel met stigmatisering op basis van hun positie in de Nederlandse samenleving en hun geloof, en met de vraag hoe hun kinderen te begeleiden bij hun religieuze identiteit (bijv. Pels, Distelbrink & Postma, 2009).

Een ander punt dat in deze gezinnen problematisch is, betreft de geringe betrokkenheid van vaders en het vaak grote verschil in opvoedstijl tussen vaders en moeders. Zowel moeders als jeugdigen hebben hier last van. (Pels, 2005; Pels, Distelbrink & Postma, 2009). Daarnaast is in deze gezinnen niet zelden sprake van veel problemen die aandacht vragen van ouders: gezinnen zijn groot, wonen in probleem-wijken in grote steden, in oude woningen, hebben vaak weinig geld te besteden (ibid., zie ook Kullberg & Nicolaas, 2009). Daarnaast zijn er met (oudere) kinderen niet zelden problemen (Stevens et al., 2006, 2007).

De opvoedonzekerheid en -onmacht van deze ouders die leidt tot (risico's op) emotionele en gedragsproblemen bij jeugdigen kan goed worden begrepen en beschreven met het Balansmodel van Bakker (Bakker et al 1998). Er is bij deze ouders sprake van disbalans omdat de draaglast (opvoedtaken, maar ook andere taken) te zwaar is voor de draagkracht (o.m. opvoedvaardigheden en andere competenties) waarover de ouders beschikken. Het aantal risicofactoren is te groot, en weegt

niet op tegen de beschermende factoren. Het grote aantal risico-factoren op micro-, meso- en macroniveau, en het ontbreken van beschermende factoren heeft veel te maken met de migrantensituatie van de gezinnen.

Voor het begrijpen van de opvoedonzekerheid en onmacht is naast het Balansmodel van Bakker het Cultureel ecologisch model van belang (Super & Harkness 1986; Bronfenbrenner, 1979; Bronfenbrenner & Morris, 1998). Dit model houdt in dat, om de opvoedonzekerheid en -onmacht in gezinnen te plaatsen, niet alleen naar het gezin moet worden gekeken maar ook naar de bredere familie, evenals naar de relatie van het migrantengezin met, en positie in de samenleving. In het voorgaande is te lezen hoe bepalend die positie is.

Voorgaande achtergrondschets is een samenvatting van de probleem-schets in hoofdstuk 2 van de theoretische onderbouwing (Distelbrink, Pels, Tan & Aarts, 2013). Belangrijke bronnen zijn Pels, Distelbrink & Postma, 2009; Stevens, Vollebergh, Pels & Crijnen, 2006, 2007; Van den Broek, Kleijnen & Keuzenkamp, 2010; Tan, Bekkema & Öry, 2008; Distelbrink & Hooghiemstra, 2005; Kullberg & Nicolaas, 2009; Bakker, Bakker, Van Dijke & Terpstra, 1998.

Beïnvloedbare factoren

Coach je kind wil emotionele- en gedragsproblemen bij kinderen voorkomen door competent ouderschap te bevorderen.

Coach je kind richt zich op de volgende beïnvloedbare problemen van de doelgroep:

a) ouders zijn zich niet bewust van hun eigen opvoedvisie en -gedrag; voelen problemen en onmacht maar weten niet te benoemen waar het probleem zit;

b) ouders kennen en begrijpen de Nederlandse opvoedverwachtingen en het onderwijssysteem niet; dit hindert hen bij het succesvol sturen en begeleiden van hun kinderen;

c) ouders hebben weinig zelfvertrouwen als opvoeder; ze hebben weinig voeling met normen of verwachtingen uit de bredere omgeving;

d) vaders en moeders werken weinig samen in de opvoeding en wisselen niet vanzelfsprekend uit over de opvoeding;

e) ouders hebben weinig kennis over en ervaren afstand tot formele opvoedsteun, ook in hun informele netwerk weten ze geen steun-bronnen te benutten;

f) ouders missen opvoedvaardigheden om hun kinderen goed te begeleiden in Nederland.

Deze beïnvloedbare factoren of problemen zijn terug te vinden in de begeleiding die ouders krijgen bij Coach je kind die er vooral op gericht is de beschermende factoren te versterken. Ouders leren te reflecteren op de eigen rol (a), krijgen kennis en inzicht aangereikt over wat het opvoeden van ouders en kinderen in Nederland vraagt (b), worden ondersteund om sterker te worden als opvoeder (c), in relatie tot de kinderen, de partner (d), de (schoon)familie en de bredere omgeving en bronnen in hun omgeving te vinden en benutten (e). Daarbij werken ze aan zelfgekozen opvoedvaardigheden (f).

Verantwoording van de relatie tussen probleem, doel en aanpak

Coach je kind richt zich op het versterken van de opvoedvaardigheden en het zelfvertrouwen van ouders. Met als reden dat het hebben van onvoldoende opvoedvaardigheden en zelfvertrouwen de ontwikkelings-kansen van kinderen verslechtert (wat het loslaten van de opvoeding tot gevolg kan hebben) en leidt tot risico's op emotionele of gedragsproblemen. Adequate opvoedvaardigheden en een gevoel van competentie bij beide ouders kunnen de ontwikkeling juist ondersteunen.

Coach je kind richt zich niet uitsluitend op het aanleren van vaardigheden omtrent het ouderschap, maar ook op houding en kennis. Niet alleen op moeders, maar op het hele gezins- (en familie)systeem. De achtergronden van de aanpak en doelen zijn:

- Het cultureel ecologisch model (Bronfenbrenner, Super & Harkness; Eldering 2002). Ouderschap krijgt vorm binnen het geheel van systemen rond het kind. Ouderschapsvaardigheden en -competentie worden o.a. bepaald door de mate waarin de ouder zich ondersteund voelt door de andere ouder, door de omgeving rond het gezin en de bredere maatschappelijke omgeving. (Discontinuïteit, bijvoorbeeld: als de opvoedoelens van ouders niet aansluiten bij die van de omgeving, kan extra problemen veroorzaken). Bij migrantenouders telt de verhouding tot de omgeving extra. Terwijl de omgeving of de positie als migrant onveranderbaar is, kan de omgang van ouders hiermee wel worden veranderd door te werken aan houding, kennis en vaardigheden.

- Het balansmodel van Bakker et al. (1998). Opvoedondersteuning is volgens dit model het meest effectief als wordt gewerkt aan het versterken van draagkracht, zodat de balans tussen draagkracht en draaglast beter wordt. Dit is bij uitstek van belang voor migrantenouders met weinig grip op hun omgeving, zoals de doelgroep van Coach je kind. Ook vanuit het balansmodel is een systeemgerichte benadering, zoals Coach je kind die toepast, te onderbouwen.

- Praktijkonderzoek onder migrantengezinnen in Nederland dat laat zien dat er veel factoren zijn die de opvoeding voor migrantenouders verzwaren, en die onder meer te maken hebben met hun positie als migrant (o.a. kwetsbare maatschappelijke positie, extra onzekerheid over de opvoeding, weinig handvatten doordat de eigen opvoeding ver van de in de maatschappij dominante opvoedstijl afstaat, weinig ondersteunende systemen binnen en om het gezin). Het Nederlandse onderzoek naar opvoeding in migrantengezinnen is samengevat in Pels, Distelbrink en Postma (2009).

- De sociale informatietheorie en sociale leertheorie. De sociale-informatietheorie (Bandura, 1977, 1995) benadrukt het werken aan de gedachten van ouders (verwachtingen, attributies, geloof) omdat deze de bekwaamheid en het concrete gedrag van

ouders beïnvloeden. De sociale leertheorie (Patterson 1982) gaat ervan uit dat ouders en kinderen elkaar wederzijds beïnvloeden. Als ouders disfunctionele opvoedpatronen veranderen door te leren op een positievere manier met hun kinderen om te gaan, kan on-gewenst van gedrag bij kinderen zich wijzigen naar gewenst gedrag.

De aanpak is opgebouwd rond subdoelen (waaronder besef krijgen van eigen opvoeddoelen en kennis opdoen van Nederlandse opvoednormen) die bijdragen aan het ontwikkelen en zelfvertrouwen en opvoedcompetenties. De aanpak volgt uit de probleemschets dat bij betreffende ouders de draaglast groter is dan de draagkracht, vooral door hun migrantenpositie.

Kernelementen in de aanpak

In het volgende omschrijven en onderbouwen we algemeen (bij het werken met migrantengezinnen) werkzame elementen in de aanpak en specifieke werkzame elementen die bijdragen aan het hoofddoel: het versterken van opvoedvaardigheden en zelfvertrouwen.

1.2 Spreiding

Opvoedonmacht komt vooral voor bij een subgroep van laag opgeleide Turkse en Marokkaanse ouders die tot de eerste generatie migranten behoren (Van den Broek e.a. 2010). Van de 67.000 Marokkaanse en 79.000 Turkse gezinnen heeft een meerderheid twee eerste generatie-ouders, en 95% tenminste één eerste generatie ouder (Distelbrink, Pels, Tan & Aarts, 2013). Ongeveer 50% van de volwassen migranten van Turkse en Marokkaanse afkomst heeft maximaal basisschoolniveau en 70% maximaal vmbo niveau.

1.3 Gevolgen

Een deel van de ouders van Turkse en Marokkaanse afkomst ervaart ernstige opvoedonmacht en -onzekerheid, vooral bij tienerkinderen (Pels, Distelbrink, Postma, 2009). Dit leidt ertoe dat een deel de opvoeding loslaat en opgeeft (Stevens, Vollebergh, Pels & Crijnen, 2006, 2007; Bartels & Verheijen, 2009).

Niet ingrijpen betekent het voortbestaan van opvoedonmacht, -onzekerheid en -vragen bij een groep ouders van Turkse en Marokkaanse afkomst en het mogelijk loslaten van de opvoeding. Dit heeft een grote negatieve invloed op het opvoedgedrag en de ontwikkeling van het kind (Bucx, 2011). Het leidt tot het voortbestaan van problematiek die relatief veel voorkomt bij kinderen en in ernstiger mate bij tienerjongeren van Turkse en Marokkaanse afkomst (bijv. Pels, Distelbrink & Postma, 2009; Naber, Bijvoets & van Heerebeek, 2009) zoals emotionele problemen bij Turkse jeugdigen (Bengi-Arslan, Verhulst & van der Ende, 1997) en dan vooral bij meisjes (Stevens, Vollebergh, Pels & Crijnen, 2007b), externaliserend probleemgedrag (Stevens Vollebergh, Pels & Crijnen, 2005), overlastgevend gedrag op straat (Pels 2003), criminaliteit onder Marokkaanse jeugdigen (Blokland, Grimbergen, Bernasco & Nieuwbeerta, 2010) en slechte schoolprestaties (Gijsberts & Herweijer, 2009). Het relatief hoge gebruik van onvrijwillige, zware interventies door gezinnen van Turkse en Marokkaanse afkomst (Pels, Distelbrink & Postma, 2009; Distelbrink, Es-sayah, & Tan, 2009) en hun achterblijvend gebruik van lichte, preventieve ondersteuning duurt bij niet ingrijpen voort (Van den Broek, Kleijnen & Keuzenkamp, 2010).

2. Beschrijving interventie

2.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

De uiteindelijke doelgroep van Coach je kind zijn kinderen in de leeftijd van 0 tot 23 jaar van laagopgeleide ouders van Turkse of Marokkaanse afkomst met opvoedonmacht en/of -onzekerheid.

Intermediaire doelgroep

De interventie Coach je kind richt zich primair op de ouders van bovengenoemde jeugdigen, dus op laagopgeleide ouders met opvoedonmacht en -onzekerheid van Turkse en Marokkaanse afkomst. Het gaat om ouders die te kennen geven behoefte te hebben aan begeleiding voor, en afstemming op hun positie als migrant en hun culturele achtergrond, of ouders die algemene (niet-cultuurspecifieke) opvoedondersteuning afwijzen. Dit zijn ouders voor wie de drempel naar algemene, niet-cultuurspecifieke opvoedondersteuning veelal te hoog is, vaak zorgmijdende gezinnen en ouders die zelf de vertaalslag van cursus naar de eigen gezinssituatie moeilijk kunnen maken. Bij aanmelding en bij aanvang van de begeleiding uiten deze ouders wel hun machteloosheid en onzekerheid over de opvoeding, maar zijn zij veelal niet in staat specifieke opvoedvragen te formuleren of concrete opvoedproblemen te benoemen. Dit leren ouders later wel door bewustwording in de eerste coachingsfase van Coach je kind.

Selectie van doelgroepen

Programmaleider en gezinscoaches bepalen aan de hand van het Selectieformulier of Coach je kind voor het gezin een

geschikte aanpak is. Het formulier wordt ingevuld op basis van de (mondelinge) aan-melding van, en informatieoverdracht over het gezin, door de ouders zelf of een doorverwijzer.

Coach je kind is bij uitstek een passend aanbod voor gezinnen die aan de volgende drie voorwaarden voldoen.

1) Er is opvoedonmacht en -onzekerheid bij ouders, blijkend uit één of meer van de volgende aanwijzingen:

- a) ouders zeggen zich machteloos of onzeker te voelen in de op-voeding, zich geen raad te weten, en/of
- b) een beroepskracht (interne begeleider op school of school-maatschappelijk werker) signaleert opvoedonmacht bij ouders, signaleert dat zij niet in staat zijn hun kind te sturen, corrigeren en/of ondersteunen;
- c) een kind vertoont zorgelijk gedrag, maar ouders erkennen de problemen niet, of reageren er niet op.

2) Aanpak van de opvoedonmacht en -onzekerheid vergt erkenning van de culturele achtergrond en de migrantenpositie van ouder blijkend uit één of meer van de volgende aanwijzingen:

- a) ouders of doorverwijzers wijzen verschil tussen herkomstcultuur met bijbehorende opvoedidealen enerzijds en Nederlandse opvoedidealen anderzijds aan als (mede)oorzaak van problemen, opvoedonzekerheid of -onmacht;
- b) doorverwijzer wijst de migrantenpositie, het weinig geïntegreerd zijn, het gebrek aan kansen, de frustraties over de migrantenpositie aan als oorzaak van problemen met opvoeden;
- c) ouders hebben, naar eigen zeggen of volgens een beroepsmatige doorverwijzer, moeite om opvoeding volgens de eigen cultuur en die naar Nederlandse normen te combineren;

3) Er is sprake van een gebrek aan inzicht en/of aan competenties bij de ouders om gebruik te maken van bestaand aanbod en dit te vertalen naar de eigen situatie blijkend uit één of meer van de volgende aanwijzingen:

- a) ouders hebben, naar eigen zeggen, weerstand tegen het gebruik van algemene, niet cultuurspecifieke voorzieningen;
- b) ouders hebben, naar inschatting van een professionele doorverwijzer, te weinig competenties om een cursus te volgen en inzichten daaruit thuis toe toepassen (laag opleidingsniveau, weinig bewustzijn);
- c) algemene voorzieningen bleken in de praktijk voor deze ouders ontoegankelijk of te hoogdrempelig, niet toereikend, of niet aan te sluiten (uitval).

Contra-indicatiecriteria

Coach je kind is niet geschikt voor gezinnen waarbij de problemen op een ander vlak liggen of te zwaar zijn. Contra-indicaties zijn:

1. het gezin heeft ernstige problemen zoals ernstige psychische problemen van ouders, huiselijk geweld of verslaving van ouders, die eerst opgelost moeten worden (de problematiek is te zwaar);
2. het gezin is al bekend bij de hulpverlening en ontvangt al geïndiceerde hulp bij de opvoeding;
3. het risico bestaat dat door het inzetten van de coaching de veiligheid van een van de gezinsleden of de coach in gevaar komt (bijvoorbeeld eerderrelateerde dreiging);
4. de ouders wijzen hulp volledig af.

Coach je kind is in het bijzonder bedoeld voor migranten van Turkse en Marokkaanse afkomst. Speciaal voor deze gezinnen zijn coaches beschikbaar met dezelfde achtergrond in taal en cultuur. Uitvoerders van Coach je kind beschikken over coaches die Turks, Berbers of Marokkaans-Arabisch spreken. Verder beschikken de coaches over specifieke interculturele vaardigheden en een opleiding in transculturele pedagogiek.

Voor ouders voor wie begeleiding in hun eigen taal het best werkt is een gezinscoach nodig die over Turkse of Marokkaanse taalvaardigheden beschikt. Bij een deel van de gezinnen is, om vertrouwen te winnen en behouden, de inzet nodig van coaches met een Turks-Nederlandse of Marokkaans-Nederlandse migrantenachtergrond. Bij de overige gezinnen kunnen ook autochtone coaches worden ingezet. Voorwaarde is dat deze coaches geschoold zijn in de methode Coach je kind en beschikken over interculturele vaardigheden en cultuurspecifieke kennis. De ontwikkelaar van Coach je kind heeft de methode reeds ook aan autochtoon-allochtoon gemengde teams overgedragen.

2.2 Doel

Hoofddoel

Het hoofddoel van Coach je kind is een positieve sociaal-emotionele ontwikkeling en verminderd probleemgedrag bij kinderen, door versterking van opvoedvaardigheden en zelfvertrouwen bij ouders.

Hierna volgt eerst een opsomming en toelichting van alle subdoelen op ouder niveau. Daarna volgt een beschrijving van de methodiek waarmee het bereiken van deze doelen wordt vastgesteld.

Doelen op ouder niveau

Individuele ouderparen/ ouders kiezen voor werkdoelen die per gezin persoonlijk en specifiek geformuleerd zijn. Deze

werkdoelen zijn gekoppeld aan één of meer van de volgende subdoelen op ouder niveau.

Subdoelen

Subdoel 1

Ouders kunnen verschillen benoemen tussen de eigen opvoednormen en die van de Nederlandse samenleving. *Ze weten dat zij als ouders primair verantwoordelijk worden gehouden voor de opvoeding en niet de school of de overheid, en dat opvoeden niet alleen voeding en verzorging inhoudt, maar ook op aandacht geven, stimuleren en begrenzen. Ze weten dat het niet tot de norm behoort om gedrag te corrigeren door te dreigen en schreeuwen, maar wel door uitleg en onderhandeling.*

Subdoel 2

Vader en moeder dragen beiden bij aan de opvoeding en praten erover. *Blijkt als vader actiever is in de opvoeding en bijvoorbeeld als beide ouders dezelfde standpunten innemen tegenover de kinderen.*

Subdoel 3

Ouders kunnen verwoorden wat zij belangrijk vinden in de opvoeding en hoe en met welk opvoedgedrag ze dit willen bereiken. *Ouders vertellen bijvoorbeeld dat ze willen dat hun kind een goede moslim wordt of dat hun kind respect betoont aan ouderen, en dat ze dit willen bereiken door samen met het kind naar de moskee te gaan, of het gedrag voor te leven.*

Subdoel 4

Ouders hebben meer zelfvertrouwen als opvoeders. *Blijkt als ouders in de hierna toegelichte eindvragenlijst niet alleen verklaren dat hun zelfvertrouwen als opvoeder is toegenomen maar ook voorbeelden kunnen noemen waaruit hun gegroeide zelfvertrouwen blijkt.*

Subdoel 5

Ouders hebben bepaalde zelfgekozen opvoedvaardigheden verbeterd, kunnen bijvoorbeeld hun kinderen beter steunen en (geweldloos) bijsturen. *Blijkt bijvoorbeeld als ouders vertellen hoe zij aan hun kind regels uitleggen of de achtergronden van goed en kwaad. Blijkt ook uit gedrag van ouders, als ouders in interactie met hun kind begrip tonen, vragen waarom het iets doet, naar het kind luisteren en de eigen mening van het kind respecteren.*

Subdoel 6

Ouders hebben meer kennis over opvoedondersteuning en staan open voor (in)formele steun; ze zijn beter in staat dan voorheen om een (in)formeel netwerk rondom de opvoeding op te bouwen en te onderhouden. *Blijkt bijvoorbeeld als ouders praten met docenten /of informele contacten buiten het gezin over de opvoeding en het opgroeien van de kinderen, of als ze advies inwinnen bij opvoedvragen.*

2.3 Aanpak

Opzet van de interventie

Een traject Coach je kind in een gezin bestaat uit 24 huisbezoeken en duurt maximaal 12 maanden, plus 3 maanden telefonische nazorg. Bij de uitvoering van Coach je kind in een gezin worden vijf fasen onderscheiden:

1. Verkenning,
2. Coaching A: bewustwording en empowerment,
3. Coaching B: opvoedvaardigheden,
4. Afsluiting en evaluatie
5. Nazorg en monitoring.

Dit geheel wordt voorafgegaan door een voorfase van signalering en aanmelding.

De 24 coachingsmomenten vinden doorgaans bij de ouders thuis plaats. Indien ouders dit wensen of het passend is in het coachingstraject kan ervoor worden gekozen bepaalde coachingsmomenten telefonisch uit te voeren of in te vullen met een schoolbezoek of iets dergelijks. De 24 coachingsmomenten worden in een periode van een half of een heel jaar uitgevoerd, afhankelijk van de voorkeur van de ouders en de urgentie van de hulpvraag. In de planning van het traject worden de duur en frequentie van de huisbezoeken gaandeweg langzaam afgebouwd.

Inhoud van de interventie

Signalering en aanmelding

In de signaleringsfase wordt outreachend en vindplaatsgericht ge-werkt, bijvoorbeeld op scholen. Aan interne begeleiders en maat-schappelijk werkers op scholen en andere mogelijke doorverwijzers bij GGD en andere organisaties wordt duidelijk gemaakt dat Coach je kind bedoeld is voor laagopgeleide ouders van Turkse en Marok-kaanse afkomst die opvoedonmacht en -onzekerheid ervaren die gekoppeld is aan hun migrant-zijn en voor wie andere opvoedsteun als opvoedspreekuur of cursus niet voldoet. Het gaat om gezinnen met meer dan een enkelvoudig opvoedprobleem, vaak zorgmijddend, met wantrouwen naar andere opvoedsteun, die intensievere begelei-ding nodig hebben, onder meer met het combineren van verschillen-de culturen in de opvoeding. Selectie vindt dus plaats op grond van de Turkse of Marokkaanse migrantenachtergrond van ouders, het hebben van meer dan enkelvoudige opvoedproblemen en de be-hoefte aan cultuurspecifieke ondersteuning. Selectie vindt plaats met behulp van het ook in 3.2. genoemde selectieformulier dat opgeno-men is in de handleiding (Aarts et.al. 2013).

1. Verkenningsfase (drie huisbezoeken)

In de verkenningsfase kijkt een gezinscoach samen met de ouders of Coach je kind voor hen de meest geschikte interventie is. Hiertoe maakt de coach kennis met het gezin en brengt de opvoedings- en gezinssituatie in kaart.

In de verkenningsfase worden vooral de volgende kernelementen ingezet:

- . vertrouwen winnen
- . ouders eerst
- . vraaggericht werken

Vertrouwen winnen

De gezinscoach bouwt eerst een vertrouwensrelatie met de ouders op. Zij doet dit bij de eerste bezoeken door zich op te stellen als een gast, een kopje thee te drinken, een luchtig gesprek te voeren, geen aantekeningen te maken, en ook over zichzelf te vertellen. Ouders kunnen zich hierdoor in de coach herkennen, en voelen weinig af-stand (Aarts et al 2013:11). Ook benadrukt ze de vertrouwelijkheid van wat besproken wordt. Indien de ouders dat wensen, het voor de vertrouwensband beter is en/of de communicatie in de eigen taal beter verloopt, vindt de coaching in het Turks of Marokkaans plaats.

Ouders eerst

'Ouders eerst' houdt in dat de coach op empathische wijze eerst ruim aandacht schenkt aan de levenssituatie van de ouders, hun mi-grant-zijn en hun gevoelsmatige beleving ervan (herkennen en er-kennen). De coach stelt ouders vragen die hen uitnodigen over hun leven te vertellen, vraagt door, laat hen uitvoerig aan het woord en toont begrip voor hun situatie en beleving. De levenssituatie met de beschermende en risicofactoren wordt in kaart gebracht op een In-ventarisatieformulier (Aarts e.a., 2013:13, 53). Als de ouders zich als complete mensen met hun problemen en omstandigheden ge-hoord en gezien voelen, kunnen ze vervolgens beter aandacht op-brengen voor (een gesprek over) de opvoeding.

Vraaggericht werken

De coach werkt vraaggericht. Dit houdt in dat de vraag van de ou-ders leidend is in de interventie en niet de probleemdefinitie van de eventuele doorverwijzer. In deze fase maken de ouders met de coach de hulpvraag van het gezin concreet en bepalen ze welke ver-beteringen ze met de coaching willen realiseren. Ouders bepalen de doelen van de opvoedondersteuning, mits deze vallen onder het hoofddoel een positieve sociaal-emotionele ontwikkeling en ver-minderd probleemgedrag bij kinderen, door versterking van op-voedvaardigheden en zelfvertrouwen bij ouders.

De doelen worden opgenomen in het Coachingsplan.

Kernelementen die ook in de verkenningsfase worden ingezet zijn:

- . observeren
- . brugfunctie

Observeren

De gezinscoach observeert gedrag van de ouder(s), de communicatie tussen ouders, de communicatie tussen ouders en kind en de situatie thuis (huisinrichting e.d.), benoemt waarnemingen en stelt vragen naar aanleiding van observaties. Ouder-kind interactie en gedrag van ouders en kind wordt geobserveerd met een aan Triple P ontleend observatie-instrument (Sanders et al. 2000, 2007). De coach obser-veert op verschillende tijdstippen en situaties zodat zij een gefun-deerde indruk krijgt van de omstandigheden in het gezin. Obser-veren, waarnemingen benoemen en erover doorvragen ondersteunt het bespreken van opvoeding ook met ouders die uit zichzelf slecht kunnen verwoorden wat hun problemen zijn (Distelbrink e.a., 2013: 53). Observeren is ondersteunend voor vraaggericht werken.

2. Coachingsfase A: 'Bewustwording en empowerment' (maximaal 9 huisbezoeken)

In de eerste helft van de coaching worden vooral de volgende kern-elementen ingezet:

- . bewustwording
- . informeren over Nederlandse opvoedverwachtingen
- . beide ouders betrekken

. coachen

Bewustwording

In de eerste coachingfase wordt actief gewerkt aan 'bewustwording'. Dit is nodig om in het tweede deel van de coaching ('opvoedbaar-digheden') meer toe te komen aan de elementen 'empowerment' en 'opvoedvaardigheden versterken'.

Met bewustwording wordt bedoeld dat de coach de ouders helpt zich bewust te worden van hun situatie, gedrag en opvoedvisie. De coach stelt vragen om te achterhalen hoe de ouders zelf zijn opgevoed en wat ze uit dit verleden hebben meegenomen in hun eigen rol als op-voeders. De coach zet de ouders aan het werk met opdrachten om hun gezin beter te leren kennen en te bekijken. Zo kan de coach de ouders vragen een familieboekje te maken waarin zij voor alle kinderen opschrijven wanneer zij zijn geboren, hoe oud zij nu zijn, welke hobby's zij hebben, in welke groep zij zitten op school, waar zij wel en niet van houden enz. Dergelijke opdrachten helpen ouders hun aandacht te richten op hun kinderen en hun eigen opvoedgedrag. Het maken van deze opdrachten en, naar aanleiding ervan met de gezinscoach doorpraten over hun gezin, leidt ertoe dat ouders zich bewust worden van hun gewoonten en ervaringen, opvoeddoelen en -idealen.

De coach leert de ouders naar zichzelf te kijken en houdt hen een spiegel voor om reflectie op gang te brengen. Reflectie wordt ook op gang gebracht door algemene vragen als: Wat vindt u belangrijk in de opvoeding? Wat wilt u dat uw kind leert en wat niet?

Informeren over Nederlandse opvoedverwachtingen

De coach licht ouders voor over verwachtingen die de Nederlandse samenleving heeft van ouders als opvoeders en maakt ouders bewust van verschillen met hun eigen normen. Een norm in Nederland is dat ouders de primair verantwoordelijken zijn bij het verzorgen, (bij)sturen, begeleiden en stimuleren van hun kinderen, en niet de gehele familie, gemeenschap of school. De coach vertelt dat jongens en meisjes in Nederland gelijkwaardig worden opgevoed en dat voor jongens en meisjes dezelfde regels gelden, terwijl jongens en meisjes in migrantengezinnen vaak verschillende rechten, vrijheden en verantwoordelijkheden krijgen. Ook legt de coach uit dat opvoeding waarbij ouders blinde gehoorzaamheid eisen of afdwingen, zoals een hond wordt afgericht, kinderen minder goed voorbereidt op deelname aan de Nederlandse school en overige samenleving dan een opvoedstijl waarbij ouders hun beslissingen aan kinderen uitlegen en met hun kind overleggen. In eenvoudige taal, met hulp van voorbeelden en beeldspraak legt de coach het verschil tussen een autoritaire en meer democratische (autoritatieve) opvoeding uit. De coach informeert ouders door aan te sluiten bij wat ouders weten en dit aan te vullen. Voorlichting over opvoedverwachtingen in Nederland komt in bijna alle gezinnen aan de orde. Daarbij bespreekt de coach ook met de ouders welke beelden zij hebben over de Nederlandse opvoeding en plaatst hun beeld van Nederlandse opvoedverwachtingen naast hun eigen opvoedingsidealen. Informatieverschaffing is een ondersteunend kernelement voor bewustwording. Ouders worden zich bewust van de doelen die zij hebben met de opvoeding, en kunnen zich gaan bezinnen en eventueel hun doelen bijstellen als zij meer gaan beseffen dat ze hun kind opvoeden tot deelnemer in de Nederlandse samenleving.

Beide ouders betrekken

Het betrekken van beide ouders gebeurt in een groot aantal gevallen in coachingsfase A. In veel gevallen is in eerste instantie alleen de moeder aanwezig bij de gesprekken. Via opdrachten stimuleert de coach de moeder om de vader steeds meer bij de opvoeding te betrekken en is de vader meer aanwezig bij de coaching.

Coachen

Coaching houdt in dat de gezinscoach ouders ondersteunt in het zelf bedenken van oplossingen voor problemen waarvan de ouders zich bewust zijn geworden. Ook omvat coaching ondersteuning bij het stapsgewijs uitvoeren en invoeren van die oplossingen.

De coach stelt vragen, vraagt door, herhaalt en vat samen wat ouders zeggen. Ouders krijgen hierdoor op een rij wat ze willen, hoe ze zich gedragen en wat de gevolgen zijn van hun optreden. Zoals: "Waar was u toen u Ahmed vroeg aan tafel te komen? En waar was Ahmed toen u hem dat vroeg? Hoorde Ahmed wat u zei? Hoe is het voor Ahmed als u vanuit de keuken roept dat hij aan tafel moet gaan zitten? Hoe vindt u het als iemand vanuit een andere kamer roept wat u moet doen?"

Ouders trekken zelf conclusies, en kiezen zelf wat zij willen bereiken. De coach ondersteunt door doelen te bewaken en ouders te begeleiden bij het vooraf stapsgewijs veranderingen doordenken, hen voor te bereiden en met hen voor te bespreken. 'Wat gaat u daaraan doen? Hoe denkt u dat uw kind zou kunnen reageren? Wat doet u dan?' De coach moedigt ouders aan om de veranderingen stapsgewijs uit te proberen en uit te voeren. Achteraf zal ze de stappen nabespreken, evalueren en bijstellen. Hierbij wordt het zogenoemde VUT-model, veel gebruikt in onderwijs, gehanteerd: voor-uitkijken, uitvoeren en terugkijken. De coach laat de ouders zelf oplossingen bedenken en ontdekken. Omdat het echt van henzelf is, krijgen ze er geen weerstand tegen. Ouders bedenken oplossingen die aansluiten bij hun eigen manier van doen. Aan ouders die weinig teleurstelling aankunnen geeft de coach meer adviezen en ideeën om de kans te vergroten dat de ouders snel een succeservaring hebben.

Tussenevaluatie (1 huisbezoek)

Na de eerste coachingsfase is er een evaluatiemoment met de ouders. De coach bespreekt of zij tevreden zijn, of er aan de gewenste aspecten gewerkt is, welke vorderingen er zijn wat betreft de doelen en of het nodig is de doelen bij te stellen.

3. Coachingsfase B opvoedvaardigheden (9 huisbezoeken)

In het tweede deel van de coaching ligt het accent op de aanpak van opvoedkwesties die ouders wensen op te lossen.

Gebruikte kernelementen:

- . empowerment
- . versterking van zelfgekozen opvoedvaardigheden
- . brugfunctie

Empowerment

Het is bij de aanpak van opvoedkwesties essentieel om ouders als opvoeders de regie te laten nemen via empowerment. Empowerment houdt in dat de coach de ouders steunt bij het vinden van de kracht, motivatie en het vertrouwen in henzelf om de opvoeding van hun kinderen zo te gaan doen als zij graag willen. De coach zoekt samen met de ouders uit wat zij nodig hebben om zich sterk genoeg te voelen om hun rol als opvoeder actief te gaan uitvoeren. Zo kan de coach het zelfvertrouwen van ouders als opvoeders versterken door te benoemen wat bij de ouders goed gaat in de opvoeding. Ook kan de coach ouders krachtiger maken door hun rechten te benoemen en erkennen (bijvoorbeeld de rechten van ouders bij het diagnosticeren van problematisch gedrag van een kind op initiatief van de school, of bij het willen realiseren van bepaalde cultuurspecifieke idealen in de opvoeding). De coach kan ouders ook bewust maken van keuzemogelijkheden en de gevolgen ervan door verschillende scenario's te schetsen van opvoedgedrag en de mogelijke gevolgen daarvan. Confrontatie met verschillende mogelijkheden en waarschijnlijke gevolgen kan ouders ertoe motiveren het heft in eigen hand te nemen. Ouders worden ook krachtigere opvoeders wanneer de coach hen begeleidt of stimuleert bij het opbouwen van een ondersteunend sociaal netwerk (zie brugfunctie).

Versterking van zelfgekozen opvoedvaardigheden

De keuze voor methodische elementen die de coach in coachingsfase B inzet, hangt mede af van de door de ouders gekozen doelen, ofwel van de opvoedkwesties die ouders willen aanpakken. De versterking van opvoedvaardigheden staat methodisch uitgewerkt in de Methodiehandleiding deel 1 (Aarts et al, 2013) aan de hand van de volgende reeks opvoedkwesties die veel ouders wensen aan te pakken:

1. kind luistert/gehoorzaamt niet
2. structuur en regelmaat aanbrengen
3. geen goed contact met kind
4. communiceren met puberende kinderen
5. omgaan met weerwoord en conflict
6. inlevingsvermogen in opgroeiende kinderen vergroten
7. omgaan met riskant experimenteel gedrag van pubers
8. bij slechte schoolprestaties of concentratieproblemen kind ondersteunen

Per opvoedkwestie bestaat een omschreven aanpak met stappen die worden gezet, instrumenten die de coach inzet of kan inzetten en de leeftijdspecifieke folders uit de methode Triple P die bij een aantal opvoedkwesties kunnen worden gebruikt. Welke opvoedvaardigheden worden aangeleerd en hoe ouders deze moeten toepassen hangt ten dele af van de leeftijd van het kind. De gezinscoach maakt ouders bewust van het belang van een leeftijd-specifieke aanpak bijvoorbeeld door hen vragen te stellen over hun kinderen van verschillende leeftijden en door vragen te stellen over hoe de ouders zich tegenover verschillende kinderen gedragen en wat bij welke leeftijd het best werkt. De gezinscoach stelt vragen waardoor ouders zelf gaan ontdekken en verwoorden wat leeftijd-specifieke kenmerken zijn. Ouders ontdekken en/of worden zich meer bewust dat de manier waarop en mate waarin zij moeten uitleggen, stimuleren en begrenzen afhangt van de leeftijd van het kind. De coach pakt bijvoorbeeld enkele ballen en laat die vallen. Als de ballen verschillende kanten oprollen zegt de coach: Kijk, net als de ballen reageren alle kinderen verschillend. Door het aanschouwelijk te maken wekt de coach bij ouders de aandacht voor verschillen die tussen kinderen bestaan ook als gevolg van leeftijdsverschillen. Of de coach wijst op de verschillende vingers aan één hand om de aandacht te vestigen op verschillen tussen kinderen van verschillende leeftijd. De aanpak van de verschillende opvoedkwesties kent een basispatroon met variaties. Het basispatroon is als volgt: 1. De coach bevestigt de keuze van de ouders om een bepaald opvoedprobleem aan te pakken. 2. De coach helpt ouders zich bewust te worden van eigen gedrag en aandeel in ongewenst gedrag van hun kind. (zoals reeds behandeld bij Coachen) 3. De coach helpt ouders te kiezen voor concreet uit te proberen alternatief opvoedgedrag. Ouders kiezen er bijvoorbeeld voor op een effectievere manier aan hun kind te vragen aan tafel te komen, omdat daar nu elke dag conflicten en ergernis over is. 4. Stap voor stap neemt de coach met ouders alternatief gedrag door en spreekt een huiswerkopdracht af. Doorgesproken wordt hoe de ouder naar het kind zal gaan en het zal aankijken in plaats van uit de verte te roepen, dat de ouder vriendelijk en niet verwijtend zal vragen

aan tafel te komen. Door het gewenste gedrag met vraag en antwoord, stap voor stap door te nemen, zien ouders het voor zich. Als de coach de indruk heeft dat de ouders nog niet geheel voor zich zien wat ze kunnen doen, of nog niet geheel gemotiveerd zijn, wordt alles herhaald en mogelijk zelfs uitgevoerd in de vorm van een rollenspel, waarbij de ouder zichzelf en de gezins-coach het kind speelt. Afgesproken wordt bijvoorbeeld dat de ouder dit elke dag bij het avondeten gaat uitproberen, en dat tijdens het volgende huisbezoek een week later, zal worden besproken hoe het is verlopen en bevallen en wat de uitwerking was. 5. Uitvoeren. Tot het volgende huisbezoek proberen ouders zelf alternatief opvoedgedrag uit. 6. Terugkijken. Tijdens een volgend huisbezoek staat de coach met de ouders stil bij het nieuwe gedrag en de gevolgen (be-vestigen). 7. Vooruitkijken: De coach helpt ouders een nieuwe stap te kiezen en neemt de nieuwe stap door met de ouders. Vervolgens gaan ouders weer uitvoeren en terugkijken; de VUT-cyclus kan verschillende malen worden uitgevoerd.

Nieuw gedrag aanleren en invoeren gebeurt stapsgewijs, door vooraf nieuw opvoedgedrag voor te bespreken, het in detail door te nemen en achteraf uitgetoetst gedrag te evalueren en te kijken wat naar wens ging en wat nog niet, en waarom dat was, en wat de ouder mogelijk anders zou kunnen doen (Aarts et al., 2013). Hiervoor zijn verschillende cycli van vooruitkijken, uitvoeren en terugkijken nodig, met coaching tijdens huisbezoeken en experimenteel gedrag van ouders tussen de huisbezoeken van de gezinscoach. Om nieuw gedrag tot gewoonte te maken worden maximaal negen huisbezoeken gebruikt. In de loop van coachingsfase B neemt de frequentie en duur van de huisbezoeken meestal al af. Dit om de ouders op het einde van de coaching voor te bereiden, en te kijken of zij in staat zijn op eigen kracht verder te gaan en welke (in)formele steun zij willen bij de verdere ontwikkeling van hun opvoedvaardigheden.

Brugfunctie

Naast empowerment en het versterken van opvoedvaardigheden zet de coach in deze fase de brugfunctie in. Het vervullen van de brug-functie houdt in dat de gezinscoach bij ouders een brug slaat naar andere formele of informele steun en voorzieningen. Ze verwijst of begeleidt ouders bijvoorbeeld naar voorzieningen als een Speel-o-theek, sportclub of de schuldhulpverlening. Doordat de gezinscoach eerder een vertrouwensband met de ouders heeft opgebouwd, hebben ouders mogelijk een eerste positieve ervaring opgedaan met hulpverlening. Dit kan bij ouders ook wantrouwen tegenover andere hulpverlening verminderen. Advisering of begeleiding naar een interne begeleider of maatschappelijk werker op school door de gezinscoach kan ervoor zorgen dat schoolgaande kinderen en hun ouders ook na beëindiging van het Coach je kind traject zo nodig gebruik maken van dergelijke steun.

4. Afronding en evaluatie (twee huisbezoeken)

De vaste gezinscoach rondt in één huisbezoek de coaching af met een terugblik op de resultaten, afgezet tegen de coachingsdoelen uit het Coachingsplan. Een andere beroepskracht legt nog één huisbezoek af om aan de hand van een vragenlijst een evaluatie uit te voeren met de ouders. Bij gezinnen die zijn doorverwezen bereidt de coach een eindadvies voor als onderdeel van een warme overdracht bijvoorbeeld naar de school van het kind.

5. Nazorg en monitoring

Gedurende drie maanden na beëindiging van de coaching wordt met het gezin telefonisch contact onderhouden en wordt het welbevinden van het gezin gevolgd. Zo nodig kan doorverwijzing plaatsvinden.

2.4 Ontwikkelgeschiedenis

2.5 Vergelijkbare interventies

3. Onderbouwing

3.4 Werkzame elementen

De alliantie die een professional met een cliënt weet te smeden, bepaalt voor een belangrijk deel het succes van de hulp, zo blijkt uit internationaal en Nederlands onderzoek naar jeugdhulp en opvoedondersteuning (Barnhoorn et al., 2013). Bij doelgroepen met wantrouwen naar hulpverleners/voorzieningen telt dit extra zwaar. In overeenstemming hiermee schrijft de Diversiteitsmeetladder (Pels et al., 2009; gebaseerd op internationale literatuurstudie naar aanbod van jeugdhulp aan migranten) voor bij (laaggeschoolde) migranten extra te investeren in de vertrouwensband.

Vooraf in de eerste fase van het programma Coach je kind wordt veel aandacht besteed aan het opbouwen van vertrouwen. Coach je kind werkt met professionals met competenties en kenmerken die het ontstaan van een vertrouwensband met ouders vergemakkelijken en bevorderen (interculturele sensitiviteit, oog voor de belevingswereld en opvoeddoelen van ouders, een zelfde herkomst, de taal van de ouders sprekend, de ouders herkennings- en identificatiemogelijkheden biedend). Waar nodig wordt in de eigen taal gewerkt.

Coach je kind wordt aangeboden aan huis. Zoals in de meetladder Diversiteit wordt benadrukt is het belangrijk bij migrantengezinnen aanbod naar ouders toe te brengen. Dit vergroot de kans op deelname, verlaagt de kans op tussentijdse drop out, en geeft de meeste kans op gedrags- en attitudeverandering (Ince, 2011). Bovendien wordt Coach je kind aangeboden op tijden die ouders uitkomen en wordt sterk aangesloten bij de behoefte van de cliënt. Deze aanpak sluit aan bij

inzichten uit de pre-sentiebenadering van Baart (2001; zie ook Baart en Steketeer, 2003; Jonkman & Vandenbroucke, 2009). Deze benadering, gebaseerd op praktijkervaringen in de hulpverlening, laat het belang zien van echte beschikbaarheid 'er zijn voor de ander', o.a. door nauwgezet op de leefwereld van de ander afgestemd te zijn) van hulpverleners voor cliënten met een grote afstand tot voorzieningen.

Specifiek op opvoedondersteuning gerichte werkzame elementen

Vraaggericht werken en vraagarticulatie

De fase van probleemarticulatie is essentieel in Coach je Kind. Enerzijds omdat veel ouders vanwege hun lage opleiding weinig gewend zijn te reflecteren op de opvoeding, waardoor ze geen duidelijke opvoedvragen kunnen formuleren (Pels, Distelbrink & Postma, 2009). Anderzijds omdat het voor het succes van opvoedondersteuning zeer belangrijk is om aan te sluiten bij de probleemdefinitie van ouders. Dit is van belang voor een goede alliantie bij elke interventie, maar specifiek bij migrantenouders, zo blijkt uit de meetladder diversiteit jeugdinterventies (Pels, Distelbrink & Tan, 2009). Er wordt binnen Coach je Kind dus expliciet gewerkt aan opvoedingsproblemen die ouders - samen met de professional - zelf hebben geformuleerd. Dit uitgangspunt sluit aan bij een belangrijk algemeen werkzaam element binnen de hulpverlening: vraaggericht werken, in de methodiekbeschrijving aangeduid als 'ouders eerst'. De interventie start daarom met aandacht voor diverse aspecten in de leefsituatie en beleving van ouders, en reflectie op de positie als migrant en de betekenis daarvan voor de opvoeding. Dit is nodig om te komen tot bewustwording van de problemen die (kunnen) spelen in of rond de opvoeding. Het aanbieden van opvoedondersteuning thuis ondersteunt een goede vraagarticulatie, doordat er thuis voor de professional gelegenheid is om te observeren hoe ouders en kinderen met elkaar interacteren en wat er allemaal speelt. De coaches grijpen dit aan om met ouders in gesprek te gaan.

Eerst werken aan kennis over (de Nederlandse) opvoeding is een tweede belangrijk kernelement dat aansluit bij bovenstaande. Kennis (psycho-educatie) over wat (in Nederland) nodig is om kinderen goed te kunnen begeleiden, en wat van ouders wordt verwacht, is een noodzakelijk element om bij ouders bewustwording en verandering in houding (betrokkenheid) en gedrag (adequaat opvoedgedrag) teweeg te kunnen brengen. Het belang daarvan bij de doelgroep wordt onderschreven zowel door theorie (cultureel-ecologisch model) als door praktijkonderzoek (de kennis over Nederlandse opvoeding en relatie tussen opvoeding en kindontwikkeling ontbreekt vaak; Pels, Distelbrink & Postma, 2009). In de doelgroepgezinnen wijken de veronderstellingen over wat opvoeding inhoudt sterk af van wat in Nederland nodig is. Door ouders eerst hun eigen opvoeddoelen te laten ontdekken en verwoorden en hen te informeren over opvoeden gaan ouders de toedracht (risicofactoren) van probleemgedrag bij kinderen ontdekken. Zo leren zij inzien dat een constructieve liefdevolle band met hun kind belangrijk is, evenals effectieve, niet-schadelijke manieren om kinderen te disciplineren.

Werken met beide ouders is een derde belangrijk kernelement; het versterkt de draagkracht (het opvoedklimaat) van gezinnen. Zoals hierboven omschreven zijn vaders in de doelgroep vaak weinig betrokken bij de feitelijke opvoeding van hun kind. Vaders zijn niet alleen voor de identiteitsontwikkeling van jongeren van belang als actieve opvoeder, maar ook voor het ondersteunen van moeders (bijv. Tavecchio & Bos, 2011). Een weinig ondersteunende partner kan de opvoeding verzwaren en nieuw aangeleerde opvoedvaardigheden werken beter als er sprake is van consistentie tussen beide partners. Zowel moeders als jongeren uit de doelgroepen geven aan dat zij ondersteuning van vaders missen (Pels, Distelbrink & Postma, 2009). Door te werken aan afstemming en samenwerking tussen beide ouders ondersteunt Coach je kind ouders bij het realiseren van een verzorgende, veilige, conflictarme en stimulerende omgeving voor kinderen (Risley 1976). Ook de diversiteitsmeetladder jeugd omschrijft het werken met een systeembenadering als belangrijk voor de ondersteuning van migranten (Pels, Distelbrink & Tan, 2009). Er is nog weinig (Nederlands) onderzoek naar de effecten van opvoedondersteuning aan vaders uit de doelgroep van Coach je kind, juist omdat zij doorgaans weinig worden bereikt door formele opvoedsteun (dit geldt overigens ook internationaal, zie bijv. Barnhoorn et al., 2013). Wel is uit onderzoek bekend dat vaders uit de doelgroep aanspreekbaar zijn op een meer actieve vaderrol (Distelbrink, Pels & Geense, 2005; Pels et al., 2012). Ook zijn er onderzoeken die laten zien dat deze vaders zijn te enthousiasmeren voor het in gesprek gaan over opvoeding met elkaar (bijv. Distelbrink et al., 2012; Distelbrink, 2014).

Werken aan empowerment is een vierde kernelement in de aanpak. Onderzoek wijst uit dat interventies het meest effectief zijn als ze zijn gericht op empowerment en het ondersteunen van ouders om zelf oplossingen te bedenken (Ince, 2011; Berg - Le Clercq & Kalsbeek, 2011). Dit vormt sterk onderdeel van de aanpak en volgt ook logisch uit de eerder besproken vraaggerichte aanpak. Empowerment is volgens onderzoek een belangrijk element van opvoedondersteuning (zie ook Barnhoorn et al., 2013; Bakker et al., 1998), vooral bij ouders die weinig zelfvertrouwen hebben en weinig zelfredzaam zijn. Empowerment is een proces waarbij mensen gaandeweg meer invloed krijgen op hun eigen beslissingen en acties (Peters & Marshall, 2007). Coach je kind moedigt ouders onder andere aan om ondernemend en ondoelmatig denken en doen bij zichzelf om te zetten in ondersteunende gedachten en een positieve aanpak van het opvoeden. De sociale-informatietheorie (Bandura, 1977, 1995) ondersteunt de inzet van empowerment, want gedachten (verwachtingen, attributies, geloof) van ouders beïnvloeden de besluitvaardigheid, zelfbekwaamheid en het concrete gedrag van ouders. Empowerment is ook van belang omdat migrantenouders pas kunnen veranderen als zij ook weerbaar zijn tegenover hun omgeving, de partner, de familie en de wijdere omgeving. Juist bij ouders die in hun eigen jeugd vooral bescheidenheid en het voldoen aan verwachtingen van anderen hebben meegekregen als waarden (bijv. Pels & de Gruijter, 2006), is dit extra van belang.

Coaching is een vijfde kernelement dat sterk samenhangt met werken aan empowerment. Ook veel andere

opvoedprogramma's zijn gericht op coachen en het zelf leren bedenken van oplossingen, in plaats van puur adviseren, zodat ouders ook na afloop van het programma zelf oplossingen voor nieuwe problemen kunnen bedenken (bijv. De Graaf, 2009). Bij het leren toepassen van de vaardigheden wordt veel gebruik gemaakt van doorvragen over recente voorbeeldsituaties en rollenspel-len. De professional geeft alleen minimale aanwijzingen om ouders te stimuleren de toepassing verder te concretiseren. Het stimuleren van zelfevaluatie in plaats van als professional een oordeel geven is een belangrijke techniek. Bijvoorbeeld bij het nabespreken van de oefenopdrachten worden ouders uitgenodigd zichzelf te evalueren, waarbij eerst ingegaan wordt op de dingen die goed zijn gegaan voordat gekeken wordt naar de punten die nog verbetering behoeven. Werken aan opvoedvaardigheden, onder andere via toepassing van methoden uit Triple P is een laatste kernelement van de aanpak. Coach je kind is gericht op gezinnen met kinderen in alle leeftijden. Ouders krijgen opvoedvaardigheden aangereikt als antwoord op door hen zelf opgeworpen (in samenspraak met de coach expliciet gemaakte) opvoedvragen. De coaches coachen hen, door hen specifieke opdrachten en oefeningen te geven, gebaseerd op onder meer de principes en tips die aan Triple P zijn ontleend. Het gaat dan om principes als het investeren in een positieve ouder-kindrelatie, het bevorderen van gewenst gedrag (door daarvoor gunstige omstandigheden te scheppen, gewenst gedrag te bekrachtigen en daar aandacht aan te geven), ongewenst gedrag af te remmen door het kind direct en duidelijk aan te spreken. De coaches van Coach je kind zijn Triple P gecertificeerd, en zetten aan Triple P ontleende principes gedoseerd in op een wijze die aansluit bij de beleving van de ouders en voor hen begrijpelijk is.

Gezinscoaches sluiten bij de keuze van werkvormen aan bij de leerstijl en het opleidingsniveau van ouders. Ze kiezen ervoor uitleg te geven, bijvoorbeeld over zoiets als de autoritatieve opvoedstijl aan de hand van voorbeelden uit het dagelijks leven van het gezin en niet aan de hand van een model of schriftelijk materiaal als dat niet blijkt over te komen. In deel I van de methodiekhandleiding op blz. 26-34 staat bij elke opvoedvaardigheid waaraan wordt gewerkt, of deze naar kinderleeftijd dient te worden gedifferentieerd en hoe dit moet gebeuren (Aarts et al 2013). Ouders die de doelgroep van Coach je kind vormen hebben namelijk kinderen in alle leeftijden. De werking van Triple P is elders aangetoond; Triple P is opgenomen als goed onderbouwd in de Databank Effectieve Jeugdinterventies. Er is internationaal nauwelijks onderzoek uitgevoerd naar de effectiviteit voor laaggeschoolde migrantenouders (Distelbrink & Ketner, 2012). Dat geldt overigens ook voor andere opvoedprogramma's, zowel nationaal als internationaal (Ince & Van den Berg, 2009; Barnhoorn et al., 2013). Er zijn in Nederlands kwalitatief onderzoek wel aanwijzingen dat migrantenouders aan principes en werkwijzen uit Triple P steun kunnen ontleen als het gaat om het verbeteren van concrete opvoedvaardigheden zoals ander gedrag aanleren aan kinderen van verschillende leeftijden (basisschool en tieners) of beter leren communiceren (Distelbrink, Ketner & Winkelman, 2015). Daarbij is vooral de 'delivery' belangrijk, de wijze waarop Triple P wordt ingezet. Zeker bij laagopgeleide ouders is meer tijd, uitleg, een langere aanloop nodig om vragen en oplossingsrichtingen helder te krijgen (ibid.). Ook is het zo dat lang niet alle opvoedvragen van ouders met Triple P goed kunnen worden beantwoord. Dat geldt vooral voor morele kwes-ties, bijvoorbeeld een adequate begeleiding van kinderen bij hun religieuze en identiteitsvorming, bij schoolse ontwikkeling of bij de omgang met discriminatie (ibid.). Bij Coach je kind wordt informatie uit tip sheets wel ingezet, niet door tip sheets te geven, maar door elementen eruit op maat mondeling over te brengen, vertaald naar de gezins-specifieke situatie en problematiek. Een laatste kernelement is het beter leren benutten van sociale steun in het kader van opvoeding. Aan het eind van de coaching wordt gewerkt aan het leren benutten van netwerken en informele en formele voorzieningen voor opvoedsteun, voor als er nieuwe vragen zijn. Dit is in de methodiekbeschrijving omschreven als het werkzame element 'de brug-functie'. Juist voor de doelgroep van Coach je kind is deze link niet vanzelfsprekend, zoals al betoogd. Het weten te vinden en benutten van sociale steun in de omgeving is volgens het balansmodel van Bakker et al., (1998) een van de belangrijkste beschermende factoren in de opvoeding.

4. Uitvoering

4.1 Materialen

De methodiekhandleiding bestaat uit twee delen:

Aarts, W., Marinissen, H. & Stevens, G. (2013). Coach je kind, methodiekbeschrijving. Methodiekhandleiding Deel 1. Amsterdam, SIPI

Dit deel behandelt stap voor stap de uitvoering van Coach je kind en is vooral bedoeld voor gezinscoaches.

Distelbrink, M., Tan, S., Pels, T. & Aarts, W. (2013). Coach je kind, theoretische onderbouwing. Methodiekhandleiding deel 2. Utrecht, Verwey Jonker Instituut.

Dit deel behandelt de theoretische achtergronden van de problematiek waarop Coach je kind zich richt en maakt met een theoretische onderbouwing van de methodische kernelementen aannemelijk dat de methodiek effectief is, en waarom de methodiek doeltreffend is.

Coach je kind, theoretische onderbouwing. Methodiekhandleiding, deel 2 is te bestellen of digitaal te verkrijgen bij het Verwey-Jonker Instituut via www.verwey-jonker.nl.

4.3 Opleidingen en competenties

Opleiding

De uitvoerend werkers, de gezinscoaches, beschikken minimaal over een hbo-opleiding, richting pedagogiek, of Sociaalpedagogische hulpverlening (SPH). Een coach heeft ervaring in het opvoedveld en/of met opvoeden en kennis van de lokale sociale kaart en het werkveld op-voed- en opgroeihulp en is bij voorkeur minimaal 26 jaar. Een coach is vaardig in de Berberse, Marokkaans-Arabische en/of Turkse taal, zodat indien nodig of gewenst de coaching in eigen taal van de ouders kan plaatsvinden.

Training

Daarnaast dient de coach bij SIPI/ de Interculturele Academie de opleiding tot gezinscoach volgens de methode Coach je kind te hebben gevolgd, waarin de uitgangspunten en werkwijzen van Coach je kind worden overgedragen. (De Interculturele Academie en SIPI zijn twee tegelijk opgerichte rechtspersonen die nauw samenwerken en samen licentiehouder zijn.) In de scholing wordt deel 1 van de methodiekhandleiding behandeld evenals achtergrondinformatie bij de methode, bestaande uit een capita selecta van boekfragmenten en artikelen over onder meer de begeleidingsstijl 'coaching', intercultureel werken en het zogeheten To-poi model voor interculturele communicatie (Watzlawick, Helmick Bea-cin & Jackson, 1974). De geboden scholing in de methode Coach je kind bestaat uit noodzakelijk gebleken aanvullingen (theorie en training) voor pedagogisch geschoolde beroepskrachten om intercultureel en coachend te kunnen werken. De opleiding duurt een half jaar, en beslaat twee dagdelen per maand (totaal 12 dagdelen).

Begeleiding uitvoerend werkers en supervisie

Ook de begeleider of leidinggevende van uitvoerders van Coach je kind dient de opleiding tot gezinscoach volgens de methode Coach je kind te volgen en zelf ervaring op te doen door enkele Coach je kind-trajecten uit te voeren. Tot de leidinggevende over voldoende ervaringskennis beschikt, levert SIPI advies en ondersteuning aan leidinggevend. Uitvoerders dienen tenminste tweewekelijks supervisie te ontvangen.

4.4 Kwaliteitsbewaking

De wijze van kwaliteitsbewaking wordt bepaald door de uitvoerder.

Aanbevolen wordt een cliëntregistratie en -volgsysteem te hanteren waarin tenminste per gezin wordt geregistreerd:

- aantal afgelegde huisbezoeken
- initiële doelen (Coachingsplan)
- realisatie van gestelde doelen (eindverslag en eindevaluatie)
- oudertevredenheid (evaluatie ouder)
- tevredenheid doorverwijzer (evaluatie doorverwijzer)

Aan uitvoerders wordt geadviseerd om periodiek, tenminste jaarlijks, bovengenoemde gegevens te verwerken in een (jaar)verslag dat een overzicht geeft van alle begeleide gezinnen over uitval, uitgevoerde coachingsactiviteiten, gestelde doelen, gerealiseerde doelen en tevredenheid van gezinnen en doorverwijzers. In het verslag wordt geadviseerd aan het bovenstaande een sterkte-zwakke analyse van de coaching in het voorgaande jaar toe te voegen, en een inventarisatie van verbeterpunten. Om te volgen en bewaken of de uitvoering van Coach je kind goed aansluit bij ontwikkelingen in de omgeving kan nog een analyse van kansen en bedreigingen worden toegevoegd.

Monitoring- en meetinstrumenten

Ontwikkelaar SIPI heeft een monitoring- en meetinstrument voor de doelen, bestaande uit zowel observaties van ouder-kind interacties als vragenlijsten voor de ouders betreffende hun opvoedgedrag en het gedrag en de houding van hun kinderen. Gevraagd wordt niet alleen of ouders veranderingen ervaren en zien, maar ook om dat toe te lichten met concrete voorbeelden. Voor deze laatste aanpak is gekozen om algemene (eventueel sociaal wenselijke) antwoorden bij ouders te voorkomen.

Voor de doelen op ouderniveau worden gesloten vragen gebruikt met zevenpunt schalen gebaseerd op EMPO voor Ouders en Jongeren (Damen, 2011) en Parent Problem Checklist (Dadds en Powell, 1991). Door koppeling van de gesloten vragen aan open vragen waarbij de ouders specifieke voorbeelden moeten geven over hun opvoeding worden de puntschalen betrouwbaarder en minder vatbaar voor sociale wenselijkheid.

Uitkomsten uit de vragenlijst worden aangevuld met observatie van ouder-kind interactie volgens een observatiemethode gebaseerd op effectiviteitsonderzoek naar Triple-P (Sanders et al. 2000, 2007). Gedurende de observatie van 3 maal 10 minuten krijgt een ouder de opdracht 1) samen met het kind te spelen, 2) apart in dezelfde ruimte een taak uit te voeren en 3) instructies voor te lezen aan het kind. De observator scoort het aantal positieve gedragingen (zoals goed communiceren,

complimenten geven) en negatieve gedragingen (negeren, stem verheffen) en stelt vast of er toename van positief gedrag en afname van negatief gedrag is vergeleken met vóór de interventie

De meting van de kinddoelen gebeurt met de multiple informant approach en de eerder genoemde observatie van ouder-kind interacties. Bij de multiple informant approach wordt met een vragenlijst informatie verzameld van verschillende informanten (beide ouders, leerkracht, evt. hulpverlener, gezinscoach). Zo wordt van verschillende oogpunten naar verandering bij het kind gekeken en ontstaat een beter beeld over de richting van de veranderingen. De vragenlijst is geconstrueerd op basis van de Strengths and Difficulties Questionnaire (Goodman, 1997), Parent Daily Report checklist (Chamberlain en Reid, 1987) en Child behavior inventory (Eyberg, 1990). Deze wordt voor en na de interventie afgenomen. Eruit zal blijken in hoeverre met de interventie de kinddoelen zijn bereikt.

4.5 Randvoorwaarden

Nvt

4.6 Implementatie

Voor de overdracht van de interventie bestaat de tweedelige methodiek-handleiding. Vooral deel 1, de methodiekbeschrijving, draagt de interventie over. Daarnaast is de methode overdraagbaar voor uitvoerenden en leidinggevenden via de onder 8.1 genoemde scholing tot gezinscoach in de methode Coach je kind.

Er is nog geen schriftelijk protocol voor invoering van de methode in de organisatie. Er is wel ervaring opgedaan met de overdracht van grote delen van de methodiek bij een thuiszorgorganisatie in Ede.

4.7 Kosten

Gegevens over de kosten van de licentie voor de uitvoering van Coach je kind zijn nog niet bekend.

Over de tijdsinvestering van beroepskrachten zijn de volgende gegevens bekend:

De totale tijdsinvestering per gezin bedraagt voor de coaches 49 uur. Gemiddeld hebben de coaches 30 uur contact met het gezin, in 24 sessies. Hierbij komen voor de coach per gezin gemiddeld 2 uur voor werking, 2 uur voor overdracht, 5,5 uur voor contact met doorverwijzers en ketenpartners en 9,5 uur reistijd.

Hiernaast is informatie op het niveau van programmaleider /leidinggevende nodig.

De totale kosten van de interventie per gezin bedragen in 2013 €3136.

6. Onderzoek naar effectiviteit

6.1 Onderzoek in Nederland

Er is een procesevaluatie (Versteegen en van der Vegt, 2009) gedaan van de eerste pilot-fase (2007-2008). Deze stemde optimistisch over de werking van de methodiek (Versteegen en Van der Vegt, 2009). De ondervraagde ouders en de coaches rapporteerden verbeteringen in het gezinsfunctioneren en de opvoeding. Onderzoekers spreken op basis van de door ouders en coaches gerapporteerde opbrengsten van Coach je kind over een 'good practice'. Aanbevolen werd het betrekken van vaders te behouden in de verdere uitvoering, en de samenwerking en afstemming met en tussen gezin en school te versterken. Beide aanbevelingen zijn opgevolgd. De school als coördinerende partij bij opvoedondersteuning van 4-12-jarigen wordt sindsdien in de uitvoering van Coach je kind stelselmatig betrokken.

Daarnaast is een tevredenheid- en effectmeting (van Rijn, 2011) uitgevoerd over de coaching van gezinnen in 2010. In dit onderzoek rapporteren ouders een vermindering van opvoedmacht en onzekerheid. Ruim 80% van de ouders meldt verbetering van door hen zelf gekozen opvoedvaardigheden, twee derde kent en begrijpt de Nederlandse opvoedverwachtingen beter en bijna twee derde heeft meer zelfvertrouwen als opvoeder.

Aanbeveling uit dit onderzoek was afstemming met en informatieoverdracht aan scholen over begeleide gezinnen te systematiseren en standaardiseren. Deze aanbeveling leidde tot de invoering van een cliënt-volgsysteem en een richtlijn voor een eindadvies.

6.2 Onderzoek naar vergelijkbare interventies

Nvt.

7. Overige informatie

7.1 Ontwikkeld door

Stichting interculturele Participatie en Integratie

Zuiderzeeweg 28

1095 KJ Amsterdam

Tel. (+31) 020-6382808

E: info@s-ipi.nl

Contactpersoon: Wilma Aarts

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

